

ПРОБЛЕМИ ПЛАСТИЧНОГО ТА УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

УДК 739.2(477) «20»

Іван Франк
заслужений діяч мистецтв України,
приват-професор,
завідувач кафедри художнього металу
Львівської національної академії мистецтв

ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ В ЮВЕЛІРНОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ XXI СТ.

Анотація. У статті досліджено сучасні тенденції українського ювелірного мистецтва. Прослідковано унікальний творчий шлях митців XXI ст.: Станіслава Вольського, Людмили Комелькової, Ірини Карпової, Юрія Кочубеєва і Тараса Шалашного. Проаналізовано передові ідеї у творчості цих ювелірів та складові авторської манери.

Виявлено художній метод, що дозволяє закріпити нові тенденції у моді десятиліть – поєднання класичної ювелірної школи та авангарду. З'ясовано, що сучасним трендом стали не прикраси, а боротьба зі стереотипами, яку вони демонструють. Це розширило творчий діапазон митців, що тепер охоплює напрями «театру на столі», інтер'єрної скульптури, лакової мініатюри. Не лише прикраси, а й самодостатні твори мистецтва характеризують сучасну ювелірну справу як новаторську й прогресивну. Попри діяльність творчих колективів, більш вагома роль у цьому належить самостійним художникам-ювелірам.

У статті проаналізовано флористичні образи С.Вольського. Зокрема, інновації художньої форми в експериментальному поєднанні емалі та гутного скла. Розглянуто напрям «романтичного авангарду» І.Карпової. Описано найвідомішу роботу Ю.Кочубеєва – інтер'єрну скульптуру «Скорпіон». Узагальнено відомості щодо асортименту творів, їхньої приналежності до музейного фонду «Сучасне ювелірне

мистецтво України».

На основі аналізу виставкових творів з'ясовано, що сучасний напрям ювелірної творчості орієнтований на експеримент, а не на покупця. За своєю суттю і формами вираження він заслуговує визначення «нового ювелірного мистецтва» або «актуального мистецтва». Художній образ у ювелірному мистецтві XXI ст. вільний від стереотипів, має яскравий авторський характер й новаторське втілення. Митці експериментують з матеріалами, розширюють поняття ювелірного мистецтва за допомогою технік живопису і скульптури. Нові образи, що виростають з класичної школи, знаходять втілення у новаторській формі.

Ключові слова: художник-ювелір, емаль, ювелірне мистецтво, мистецтво прикрас

Постановка проблеми. Початок XXI ст. – період потужного сплеску інтелектуальної та мистецької енергії. Його характеризує унікальний творчий прорив українського мистецтва, що стрімко розвиває найпередовіші ідеї в ювелірному мистецтві. Це нестримне прагнення дати світу щось кардинально нове, ультрасучасне, технічно досконале, реалізовується з повним усвідомленням процесів XXI ст. і розумінням справжніх потреб і бажань сучасного суспільства. Встежити за тенденціями сучасного світу складно, оскільки властива їм нетривалість і мінливість не дозволяють затриматись навіть найкращим новинкам і течіям.

Мета дослідження. Мета пропонованого дослідження – здійснити огляд актуальних творів і з'ясувати особливості художнього образу в ювелірному мистецтві України XXI ст.

Аналіз останніх досліджень. Історіографія питання невелика, оскільки новаторські тенденції стрімко змінюють одна одну, залишаючи обмаль часу для підсумків. Два десятиліття – період, що дозволяє скласти перші узагальнення мистецького процесу XXI ст. Краще зрозуміти сучасне ювелірне мистецтво допомагають статті, присвячені художньому металу кінця XX ст. [5;8;9] Розглянути твори сучасників на тлі класичних зразків ювелірної справи дозволяють тематичні монографії [6;7]. В аналізі авторської

манери сприяють біографічні статті, каталоги й бюлетені виставок, що є основними джерелами відомостей про ювелірів XXI ст. [1;2;3;4] Новизна пропонованої статті полягає у тому, що це перший стислий огляд української ювелірної справи XXI ст. на предмет виявлення особливостей художнього образу.

Виклад основного матеріалу. Класична ювелірна школа й авангард – тандем, що дозволяє створювати шедеври, непідвладні часу. Цей метод продовжує актуальні тенденції не на один сезон, а на десятиліття. Трендом сьогоденного дня стають навіть не самі прикраси, а боротьба зі стереотипами, навіязаними широкими торговельними мережами та іменитими брендами, прилучення до високого і навчання цьому майбутніх поколінь. Самостійне усвідомлення і розуміння істинних предметів мистецтва та внутрішнє чуття – ті параметри, які дозволяють кожній людині мати справжнє уявлення того, що перед ним знаходиться. Тож авторські, експериментальні твори ювелірного мистецтва знаходять чимало поціновувачів.

Сучасне ювелірне мистецтво формується завдяки творчості колективів ювелірних фірм та самостійних художників-ювелірів. Найскравішими представниками сучасного ювелірного мистецтва України є художники, які своєю творчістю формують історію ювелірного мистецтва.

Історія ювелірного мистецтва багата прикладами самовираження майстрів. Ювеліри в тисячолітньому просторі постійно живлять свою творчість мотивами з царства флори. С. Вольський при цьому постає в ролі майстра-ювеліра, своєрідного «людини-оркестру», який самостійно виконує всі партії ювелірної квіткової симфонії: різьблення по каменю, металопластика, приборкання примхливої емалі, мікроскопічний монтаж деталей твору. Саме у квітковій серії С. Вольський виступає гідним продовжувачем жанру так званого «art jewelry» в унікальній формі, що трактує виріб більше, ніж просто прикраса, прирівнюючи його до мальовничого або скульптурного втору.

Поряд з осягненням глибини цього жанру ювелірної традиції, С. Вольський відкритий і для інновацій зовнішньої художньої форми. У цьому мистецтві він також хоче сказати новаторське слово, експериментуючи з гутним склом, яке ніким раніше не застосовувалось у поєднанні з

емаллю. Авторські рецепти виводять сьгодні майстра на високий рівень віртуозності в емальерстві, коли ефекти рельєфів, фактур і кольору заздалегідь передбачувані, а процеси випалу цілком керовані.

Експериментуючи, художник досягає оригінального застосування рельєфної емалі, перетворюючи її в об'ємно-просторову. Так виникає магія емалевих мініатюр С. Вольського, кожен квадратний міліметр яких можна «побудувати» через лупу. Тематику художник черпає з природи. Це пейзажі, морські фантастичні істоти, трави і квіти в новому кольорово-оптичному баченні, з глибинною прозорістю художнього скла, з розгортами кольору і мінливістю поверхні.

Емалеві панно-картини 1990-х років організовані автором в складні геометричні ритми, в яких «киплять», збігаються розтріскуються або зливаються з прозорим склом кольорові згустки емалі. Вишукана культура вигравірованого декору, максимальна міра використаних художньо-технологічних засобів формує авторський почерк: багатослівний, насичений деталями і кольором, але завжди цілісний. Пластика при цьому є суто авторською, вона не вписується ні в один з відомих в історії художніх стилів. Рукотворні листя і квіти – незмінна складова прикрас Станіслава Вольського. В кожному об'єкті, створеному ювеліром, гармонійно пульсує змінна музика життя.

Людмила Комелькова, засновник студії ювелірного дизайну «ELIGIUS», відомий український ювелір, спеціалізується на виробі з дорогіших і напівдорогоцінних каменів. Її роботи були відібрані групою експертів для презентації українського ювелірного мистецтва на першому в Україні спеціалізованому ювелірному аукціоні.

Ірина Карпова – романтик, жінка-кавалер, мабуть, найвідоміший український архітектор-ювелір, володарка Ордена Фаберже за розвиток ювелірної справи в Україні і творець власного стилю «романтичний авангард». Її роботи добре знають у світі мистецтва. Карпова є постійним учасником тематичних ювелірних виставок в Парижі та Лондоні, Монте-Карло і Нью-Йорку.

Ірина працює в декількох напрямках: фундаментальне, театр на столі, ювелірна скульптура, гарячі емалі, фамільні коштовності, кільця, брошки, хрести, прикраси топ-групи, прикраси pret-a-porter, чоловічі прикраси, ювелірне дерево,

інтер'єрні роботи, ювелірний бурштин. Список досить великий і завдяки невичерпній фантазії автора, в кожному напрямку представлені оригінальні, що заслуговують уваги, речі. Авторське клеймо Карпової – «Ракушка» є тому гарантом.

Юрій Кочубеев – талановитий ювелір, багаторазовий учасник спеціалізованих і персональних виставок. Переможець всеукраїнських конкурсів, лауреат Першої премії Донецької області в номінації «Ювелірне мистецтво». У столичному Музеї історичних коштовностей України у 2008 році відбулася виставка «Магія краси», де було представлено 63 праці майстра. Одна із робіт ювеліра після виставки була придбана музеєм і тепер знаходиться в розділі «Сучасне ювелірне мистецтво України». Це намисто «Генезис», яке художник створив до пам'ятної дати 1020-річчя хрещення Русі.

Окрім прикрас Кочубеев створює інтер'єрні скульптури. Його найвідоміша робота – це «Скорпіон». Виконаний з дивовижною точністю, з рухомими деталями на пружинах, Золотий Скорпіон сидить на цитрині, закріпленому на нефритовій підставці з золотою колонадою і символізує незліченні багатства свого власника.

Юрій Кочубеев є автором двох книг по ювелірній справі: «Проба», в якій розповідає про ювелірів Світлани Вержущої і Станіславі Вольському, а також пише про свою роботу, і «Ювелірна справа це просто».

Шалашний Тарас. Неодноразовий переможець ЮвелірЕкспо України, учасник виставок LUXURY у Росії та Україні. Роботи виконані в різних напрямках: ювелірний живопис, інтер'єрні прикраси, живопис, лакова мініатюра та ін. В 2012 р. отримав почесну нагороду Меморіального Фонду Кирка Фаберже, Малий знак Ордена Михайла Перхіна за видатні досягнення в розвитку ювелірного мистецтва України. Найвідоміші роботи: кольє «Вінок Вінсента», кольє «Викрадення Європи», кольє «Калина».

У творчій діяльності ювелірів відбувалися процеси, які радикально змінили шлях розвитку мистецтва створення прикрас. Так, в цей час остаточно сформувався новий напрямок ювелірної творчості, новаторський за своєю суттю і не орієнтоване на покупця, яке визначається в мистецтвознавчій літературі як «нове ювелірне мистецтво» або «актуальне мистецтво». Цей напрямок об'єднав митців-ювелірів, як правило

авторів авангардних речей, які відмовилися від вузького традиційного розуміння призначення ювелірних виробів. Вони створювали «самодостатні» твори мистецтва, здатні гідно експонуватися на художніх виставках і в музейних зібраннях. Основною метою даного напрямку стало творче самовираження художника, що створює унікальний ювелірний твір. При цьому він може звертатися до самих різних, часто нетрадиційних для ювелірного мистецтва матеріалів, використовувати нові прийоми їх обробки, шукати свіжі, часом парадоксальні конструктивні рішення для найбільш повного розкриття для найбільш повного розкриття свого творчого задуму.

Художники-ювеліри, ставши в один ряд з живописцями, скульпторами і графіками, нарешті, завоювали право на самостійний вибір напрямку і свободи творчості, і це, мабуть, те головне, чого вони досягли в ХХ столітті і що, поряд з незаперечними художніми та технічними досягненнями, передали у спадок новому століттю.

Художній образ в ювелірному мистецтві ХХІ ст. – це образ авторської свободи, що вільно добирає форму, матеріали й техніки виконання.

1. Блошинська А. Львівський ювелір С. Вольський// 24 карати: Мода, Стиль. Коштовності. – 2001. – №9. – С. 25-28.

2. Виставка «ЮвелірЕкспо України '99» – свято краси та вишуканості// 24 карати: Мода, стиль, коштовності. – 1999. – №2. – С. 21 – 22.

3. Вісник ювелірів України. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – № 1/ 2001. – 32.

4. Лань О. Станіслав Вольський: «Я біжу за Фаберже»// Високий замок. – 2001. – №12.

5. Лучинський О. Я за традиції національного мистецтва// Карби. – 2002. – №1. – С. 68.

6. Петренко М. Українське золотарство. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 207.

7. Ушкин П. К. Кузня, Ювелір, Художник. – М., 1978. – С. 115.

8. Федорук О. Сучасне українське ювелірство: Здобутки і перспективи// НТЕ. – 1985. – №5. – С. 11 – 17.

9. Шафран Р. Особливості професійного ювелірного мистецтва Львова кінця ХХ ст.// Вісник ЛНАМ. Спецвипуск V. – 2008. – С. 82 – 102.

ANNOTATION

Ivan Frank. Art image in Jewellery Arts of Ukraine XXI century. The article examines modern trends in Ukrainian jewelry. The unique creative path of artists of the XXI century: Stanislav Volsky, Lyudmila Komelkova, Irina Karpova, Yuri Kochubeyev and Taras Shalashny is traced. The advanced ideas in the work of these jewelers and the components of the author's manner are analyzed. An artistic method has been discovered that allows to consolidate new trends in fashion for decades - a combination of classic jewelry school and avant-garde. It turned out that the current trend is not jewelry, but the fight against stereotypes, which they demonstrate. This expanded the creative range of artists, which now covers the areas of "theater on the table", interior sculpture, lacquer miniatures. Not only jewelry, but also self-sufficient works of art characterize modern jewelry as innovative and progressive. Despite the activities of creative teams, a more important role in this belongs to independent artists-jewelers. The article analyzes floral images of S. Volsky. In particular, innovations in art form in the experimental combination

of enamel and tempered glass. The direction of I. Karpova's "romantic avant-garde" is considered. Kochubeyev's most famous work is described - the interior sculpture "Scorpio". Information on the range of works, their affiliation to the museum fund "Contemporary Jewelry Art of Ukraine" is summarized. On the basis of the analysis of exhibition works it is found out that the modern direction of jewelry creativity is focused on experiment, instead of on the buyer. In its essence and forms of expression, it deserves the definition of "new jewelry art" or "actual art". Artistic image in the jewelry art of the XXI century. free from stereotypes, has a bright authorial character and innovative embodiment. Artists experiment with materials, expand the concept of jewelry with the help of painting and sculpture techniques. New images growing out of the classical school are embodied in an innovative form.

Key words: artist-jeweler, enamel, jewelry art, art of jewelry